

بسمه تعالی

گزارش سفر علمی-فرهنگی شهرستان سرخس

(۱۰ لغایت ۱۱ خرداد ماه ۱۴۰۱)

سرپرست: آقای دکتر هادی اعظمی، دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

اساتید همراه: آقای دکتر سید هادی زرقانی، دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

و آقای دکتر مسعود مینائی، دانشیار GIS و سنجش از دور دانشگاه فردوسی مشهد

دستیار سرپرست: خانم فاطمه بخشی، دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

نویسنده: خانم فاطمه تولائی

دانشجوی کارشناسی جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد

در تکمیل آموخته‌های نظری در کلاس‌های دروسی همچون «جغرافیای سیاسی ایران»، «سازماندهی سیاسی فضا»، «جغرافیا و راهبرد ملی»، «جغرافیای مرز» و نظایر آن در مقاطع دکتری، کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی و کارشناسی و نیز آشنایی با زحمات، جان‌فشانی‌ها و فعالیت‌ها و اقدامات حافظان امنیت و تامین کنندگان آسایش و آرامش برای شهروندان کشور در مرزها، طی هماهنگی‌های به عمل آمده با فرماندهی مرزبانی خراسان رضوی، مدیریت پالایشگاه شهید هاشمی نژاد خانگیران، مدیریت راه آهن خراسان رضوی، معاونت دانشجویی و فرهنگی دانشگاه فردوسی مشهد و مدیریت دانشکده ادبیات و علوم انسانی و در قالب تفاهم‌نامه بین انجمن ژئوپلیتیک ایران و دانشگاه فردوسی مشهد با فرماندهی مرزبانی خراسان رضوی و پالایشگاه شهید هاشمی نژاد، سفر علمی- فرهنگی به مقصد شهرستان مرزی سرخس به سرپرستی آقای دکتر هادی اعظمی و با همراهی آقای دکترسید هادی زرقانی و آقای دکتر مسعود مینائی و حضور ۳۶ تن از دانشجویان دکتری، کارشناسی ارشد و کارشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، با هدف آشنایی با نقاط صفر مرزی ایران و ترکمنستان و چگونگی تامین امنیت مرزها توسط مرزبانان غیور و سلحشور (ژئوپلیتیک و جغرافیای سیاسی مرز، ژئوپلیتیک آب)، زحمات طاقت‌فرسا و موثر مدیران و پرسنل خدوم پالایشگاه شهید هاشمی نژاد (ژئوپلیتیک انرژی) و زحمات طاقت‌فرسا و موثر مدیران و پرسنل خدوم راه آهن خراسان رضوی به ویژه سرخس و اهمیت ترانزیتی و ارتباطات ریلی در سطح بین‌المللی شهرستان سرخس، (اهمیت ژئوپلیتیکی دسترسی، ترانزیت و ارتباطات) در تاریخ دهم و یازدهم خرداد ماه ۱۴۰۱، برنامه‌ریزی و برگزار گردید. در زیر گزارش مختصری از بازدیدها و برنامه‌های سفر ارائه می‌گردد:

این سفر کوتاه که به میزبانی هنگ مرزبانی سرخس و پالایشگاه شهید هاشمی نژاد خانگیران صورت گرفت؛ با بازدید از پایدارترین پالایشگاه کشور، شروع و به راه آهن سرخس، بزرگترین مرکز تغییر بوژی کشور، ختم گردید. در این سفر با هماهنگی هنگ مرزبانی سرخس، دیدن از مناطق صفر مرزی ایران و ترکمنستان، گمرک سرخس و سد دوستی مهیا شد، و اهمیت ترانزیتی و استراتژیک این مناطق مورد توجه قرار گرفت.

• روز اول، سه‌شنبه ۱۰ خرداد ۱۴۰۱:

ساعت ۹ صبح، اولین برنامه بازدید از موزه و باغ موزه راه آهن مشهد با عنوان نخستین موزه ریلی کشور آغاز شد. بخش داخلی موزه به نمایش انواع فانوس، وسایل ارتباطی، پلاک و ماشین تحریر اختصاص یافته بود و در باغ موزه، اساتید و دانشجویان، به واسطه توضیحات راهنمای موزه با انواع کشنده‌های ریلی، واگن، ترازوهای باری و ظرفیت‌های حمل و نقل ریلی و اهمیت این ایستگاه در شبکه ریلی کشور آشنا شدند.

باغ موزه راه آهن مشهد

ساعت ۱۰:۴۰ صبح حرکت از مشهد به سمت سرخس با قطار صورت گرفت.

در طی مسیر توضیحات لازم توسط آقای دکتر اعظمی و آقای دکتر زرقانی از منظر جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک توضیحاتی را ارائه دادند و آقای دکتر مینائی و دانشجویان کارشناسی ارشد GIS و سنجش از دور، عوارض جغرافیایی موجود در مسیر را بر روی نقشه مشخص کرده و توضیحاتی در این خصوص به سایر همسفران ارائه کردند.

پس از رسیدن به مقصد در ساعت ۱۳:۱۰، با استقبال فرماندهان هنگ مرزی سرخس و همراهی آنها به سمت پالایشگاه خانگیران حرکت کردیم. بعد از صرف ناهار به بازدید از تاسیسات مختلف پالایشگاه پرداختیم و از توضیحات ارزشمند مدیر پالایش در رابطه با توانایی‌های پالایشگاه در امر مهم گازرسانی به شش استان کشور و همچنین دستاوردهای هوشمندانه مهندسين این پالایشگاه در جهت صرفه‌جویی انرژی‌های طبیعی، تولید کود گوگرد بنتونیت دار و کاهش هزینه‌های مالی در پروسه تولیدات؛ بهره‌مند شدیم.

ساعت ۱۶ با همراهی مرزبانان هنگ مرزی سرخس برای آشنایی با منطقه صفر مرزی و توافقات و قوانین مرزی ایران و ترکمنستان راهی شدیم.

مرز ایران و ترکمنستان

در نقطه صفر مرزی از توضیحات مرزبانان هنگ مرزی و همچنین اساتید حوزه جغرافیای سیاسی در ارتباط با تاریخچه همسایگی با کشور ترکمنستان و شیوه مرزبندی‌های صورت گرفته و مدیریت مرزها استفاده کردیم. از

نکات حائز اهمیت این منطقه کشاورزی بومیان در فاصله‌ی نزدیکی از مرز بود که نشان دهنده ثبات مرزهای کشورمان و تلاش‌ها و زحمات مرزبانان عزیز در حفظ آرامش و امنیت کشور و مردم است.

پس از آن برای استراحت و اقامه نماز و صرف شام به محل اسکان مورد نظر رفتیم و ادامه بازدیدها به روز بعد موکول شد.

• روز دوم، چهارشنبه ۱۱ خرداد ۱۴۰۱:

صبح روز چهارشنبه یازدهم خرداد ماه، شهر سرخس را به مقصد سد دوستی ترک کردیم؛ در مسیر از پل تاریخی خاتون که مسیر ارتباطی خراسان به مرو در جاده ابریشم قدیم بوده بازدید بعمل آمد. در محل پل خاتون دو رودخانه کشف رود و هریرود به یکدیگر پیوسته و تشکیل رودخانه تجن را می‌دهند. همچنین از توضیحات مفید مرزبانان در این رابطه بهره مند شدیم.

نقطه صفر مرزی - پل خاتون

بعد از حدود یک ساعت به سد دوستی که در فاصله ۷۵ کیلومتری سرخس قرار دارد رسیدیم؛ این سد از نوع خاکی به ارتفاع ۷۸ متر با طول تاج ۶۵۵ متر و عرض ۱۵ متر می باشد. سطح آب در هنگام بازدید، کمتر از ۵۰ متر از ارتفاع سد را در بر گرفته بود. سد دوستی با ظرفیت یک میلیارد و ۲۵۰ میلیون متر مکعب و با مخزنی به طول

۳۵ کیلومتر، بر روی رودخانه مرزی هریرود ساخته شده است. سد دوستی آب آشامیدنی شهر مشهد و آب کشاورزی روستاهای واقع در مسیر در ایران و ترکمنستان را تامین می کند.

سد دوستی

پس از اتمام برنامه بازدید، سد دوستی را به مقصد کمرگ شهرستان سرخس ترک کردیم. گمرک شهرستان سرخس اصلی ترین گلوگاه ترانزیت جمهوری اسلامی ایران و کشورهای آسیای مرکزی است و حمل و نقل بار از این گمرک به صورت ترانزیت و ترانشیپ صورت میگیرد.

کمرگ شهرستان سرخس

در ادامه بازدیدها به ایستگاه راه آهن شهرستان سرخس رفتیم و از توضیحات کاملی در مورد شیوه تعویض بوژی‌ها (به دلیل عریض بودن ریل کشور ترکمنستان به میزان ۸۵ میلیمتر نسبت به ریل‌های ایران) و همچنین از توانایی‌ها و اهمیت این ایستگاه در ارتباط با افزایش ظرفیت ترانزیت ریلی کشور بهره‌مند شدیم. این ایستگاه رکورد دار میزان ترانزیت ریلی کشور می باشد و آمادگی افزایش این مقدار را دارد.

تعویض بوژی در ایستگاه راه آهن سرخس

در این مکان برنامه بازدید های سفر به پایان رسید و برای بازگشت به مشهد از طریق قطار به طرف راه آهن به راه افتادیم.

در انتها لازم می دانیم از همکاری و میزبانی سردار کمیلی، مشاور محترم فرماندهی مرزبانی در شرق کشور، سردار شجاع، فرماندهی محترم مرزبانی خراسان رضوی و همکاران محترمشان به ویژه جناب سرهنگ صفاپور، جناب سرهنگ نقی پور، جناب سرهنگ غلامی و جناب سرهنگ عارفی، از همراهی و مساعدت جناب آقای مهندس فیضی مدیر عامل محترم پالایشگاه شهید هاشمی نژاد و همکاران محترمشان به ویژه جناب آقای دکتر نیک پرست، جناب آقای مهندس نعمتی، جناب آقای یعقوبی و جناب آقای هاشمی، از همکاری و همراهی جناب آقای مهندس نصیری، مدیر عامل محترم راه آهن خراسان رضوی و همکاران محترمشان از جمله جناب آقای مهندس قادری و نیز معاون محترم دانشجویی و فرهنگی و مدیریت محترم امور عمومی دانشگاه فردوسی مشهد، رئیس محترم، مدیر امور عمومی و مسئول دفتر حوزه ریاست دانشکده ادبیات و علوم انسانی و تمام عزیزانی که شرایط را برای برگزاری این سفر مفید و موثر فراهم نمودند کمال تشکر و قدردانی را داشته و از درگاه ایزد متعادل برایشان سلامتی، سربلندی و توفیقات روزافزون را مسئلت نماییم.

والسلام